

מדרש הגדול

על חמשה חומשי תורה

ספר שמות

יוצא לאור

עפ"י כ"י של בית עקד הספרים אשר בברלין
ועפ"י כתבי יד אחרים

עם מראה מקומות והערות

מאת

דוד צבי האפפמאנן

חוברת ראשונה

חברת מקיצי נרדמים

ברלין

בדפוס צבי חירש אימצקאווסקי

תרע"ד.

ראשי תיבות של ספרים המובאים בהערות.

אדר"ג = אבות דר' נתן הוצאת שעכטער.
א"מ = אוצר מדרשים חלק א' הו"ל ר' שלמה אדרן ווערטהיימער,
ירושלים תרע"ג. ושם נדפס גם מכילתא לז' שמות וארא (דף נ"ח
ע"ב עד ס"ג ע"א).

במ"ר = במדבר רבה.

בי"ר = בראשית רבה.

ד"ה של מ"ר = דברי הימים של משה רבינו ע"ה, בבית המדרש של
החכם יעללינעק, חדר שני.

וי"ר = ויקרא רבה.

כ"א = כ"י אדלר א' ובי.

כ"א' = כ"י אדלר א' סי' 2547.

כ"א" = כ"י אדלר ב' סי' 2548.

כ"יש = כ"י שעכטער.

מדרש שלשה וארבעה, נדפס באוצר מדרשים הנ"ל.

מהנ"ב = מה"נ לספר בראשית הוצאת שעכטער.

מז"מ = מאמר זה לא מצאתי.

מכילתא = מכילתא, הוצאת מאיר איש שלום.

מכדרשב"י = מכילתא דר' שמעון בן יוחאי הוצאת האפסמאן.

נ"א = נוסחא אחרינא (בשאר כ"י הנ"ל).

נ"ש = נסמן שם.

סדר"כ = ססיקתא דר' כהנא הוצאת באבער.

סס"ז = ססיקתא זוטרתא.

ס"ד = ססיקתא רבתי הוצאת מאיר איש שלום.

סר"א = סרקי ר' אליעזר.

רש"ב = ר' שלמה באבער.

שמ"ר = שמות רבה.

תי"ב = תנחומא הוצאת באבער.

תדא"ר = תנא דבי אליהו רבה.

Schriften des Vereins Mekize Nirdamim

8. Folge, Nr. 19.

ספרים

היוצאים לאור

על ידי

חברת מקיצי נרדמים

(הוקמה מחדש בשנת תרמ"ה, הוציאה ונתפרסה בשנת תרס"ט)

שנה חמישית. התרע"ד.

MIDRASCH HA-GADOL

BERLIN

1913

ראשי החברה:

אברהם ברלינר, ברלין, נשיא הכבוד.

דוד סימאנסען, קאפיטאן
אהרן פריימאן, סערט
יושב ראש. סגן היושב ראש.

שמואל אברהם פאזנאנסקי, ווארשא
המזכיר.

ישראל אברהם, קמניטש.
יהודה בלוי, נודאפעסט.
מרדכי בראנן, ברסלא.
דוד ילין, ירושלים.
אלכסנדר מארכס, ניוארק.
שמואל צבי מרגליות, פירינצי.
יעקב פריימאן, העלישווא.
אלחנן אדלר, לונדון.
חיים בראדי, פראג.
אברהם אליהו הרכבי, סטרסבורג.
ישראל הלוי, פריש.
יצחק דובער מארקאן, סטרסבורג.
אברהם עפשטיין, ווינא.
שניאור זלמן שעכטער, ניוארק.

אל הקורא

גדרשתי לאשר שאלו מאתי ראשי חברת „מקיצי גרדמים“ להוציא לאור מדרש הגדול לספר שמות, אף שנפשי יודעת מאד כי מפני מרדוּת הרבות אני אינני מוכשר למלאכה הזאת. אולם יען שכבר החילותי להוציא לאור בשנת תרס"ה מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי על ספר שמות, מלוקטת מתוך מה"ג הנ"ל, אמרתי המתחיל במצוה עליו לגומרה, וקרבתי לעבודה הזאת. ואני מבקש סליחה מהקורא היקר אם ימצא בהוצאה הזאת כמה חסרונות—. הכ"י אשר עליו יסדתי הנוסחא שלפנינו הוא כ"י שנמצא בכית עקד הספרים אשר למלך יר"ה בברלין (רשימת רמשי"ש סי' 148), הוא הכ"י אשר ממנו הוצאתי לאור מכילתא דרשב"י על ספר שמות ומדרש תנאים על ספר דברים. אולם עשו עמי טובות החכמים הגדולים חקרי לב, ה"ה שני ראשי חברת מקיצי גרדמים, הרב מהרש"י שעכטער בניוארק ומהר"ר אלחנן אדלר בלונדון, והשאילו לי עוד שלשה כתבי יד ממדרש הגדול (ב' כ"י אדלר וכ"י א' שעכטער) ועל סיהם הנהתי את כ"י ברלין מקמשינוי המעיות והחסרונות שבו, ובכלל שמתי ההגהות בנוף הספר, ורק במקום שהיה ספק בלבי, איוו היא הנוסחא הנכונה כתבתי השנויים בהערות. וע"ד השינויים במקראי קדש מהנוסחא של המסורה לא העירותי רק בקצת מקומות, כי ראיתי שזה צריך לעבודה מיוחדת לקבץ שנויי נוסחאות המקראות בכל כ"י של המה"ג ולתשוותם עם המסורה. ובכלל אעיר שבכ"ש עפ"י רוב הנוסח תמיד נוסח המסורה, ונראה שהוא מתוקן מאת המעתיק. עוד השאיל לי החכם אדלר ספר סגולת ישראל כ"י המתחיל באלה הדברים:

„בשם ה' אל עולם אתחיל לכתוב ספר סגולת ישראל אשר חבר החכם המובהק הר"ר ישראל הכהן זלה"ה בן שלמה הכהן זצ"ל סירוש למדרש הגדול אשר חיבר הר"ר דוד אשר ממדינת עדן וזכר קדוש לברכה“.

ובסוף הספר כתב מעתיק הספר, וז"ל:

„בהורמנא דמלכא עילאה אסתיים הדין ספרא במעלי שבתא דהוא תמניא יומין לירח כסלו שנת התס"א לשמרי“.

מובן מאליו דכאן „שנת התס"א לשמרי“ היינו התס"א לבריאת עולם. ובעת ההיא מחבר ספר סגולת ישראל כבר הלך לעולמו. וכנראה נתחבר הספר בשנת ה' אלפים וארבע מאות לבריאת עולם. ואף שהפירושים שבספר הזה מעטים המה ואינם גדולי הערך, מ"מ העתקתי באיזה מקומות קצת מהם מפני דבר שנתחדש שם. וע"ד ספר מדרש הגדול ימחול הקורא היקר לעיין מ"ש הרב מהרש"י שעכטער בהקדמתו לספר בראשית ומה שכתבתי אני בפתח דבר למכילתא דרשב"י, כי אין צורך להכפיל הדברים שכבר נאמרו שם. ואולי עוד אוסיף בע"ה קצת דברים אחרי כלות הדפסת הספר.

דוד צבי האפסמאנן.